

REFERAT

ASUPRA ACTIVITĂȚII PREOȚILOR DE ARMATĂ ÎN CAMPANIA DIN 1916-1918

A) Activitatea pregătitoare

Sfântul Sinod, în ședința de la 15 mai 1915 a binevoit a mă alege ca Protoiereu al Preoților de armată, într-un eventual război.

În vedere că toate statele din jurul nostru intraseră în acțiune și putându-ne aștepta, ca arzând casa vecinului nostru să se aprindă și a noastră, am și început a mă gândi la ce am de făcut. În acest scop, în ziua de 3 iunie 1915 am adresat Marelui Stat Major General al Armatei un referat, în care am expus vederile mele în ce privește rostul meu ca protopop și măsurile ce urmează a se lua. Iată cuprinsul acestui referat:

„Domnule general,

Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe Autocefale Române, cu adresa nr. 60 din 16 mai 1915, îmi face cunoscut că, în unanimitate, am fost ales protopop sau superior al preoților de armată. Aceste alegeri se datorează desigur ordinului Domniei Voastre nr. 130 din 28 mai 1915, prin care subsemnatul este atașat, în caz de mobilizare, la Marele Cartier General al Armatei, ca șef al Serviciului Religios.

Din acest din urmă ordin urmează, că rolul meu de protopop al preoților de armată *ar începe o dată cu o eventuală mobilizare a ei*, fără să am vreun rol, ca superior al preoților de armată, în vreme de pace.

În ce mă privește, mă mulțumesc cu orice rol și oricând mi se va da un rol, în serviciul Patriei, va fi bine venit.

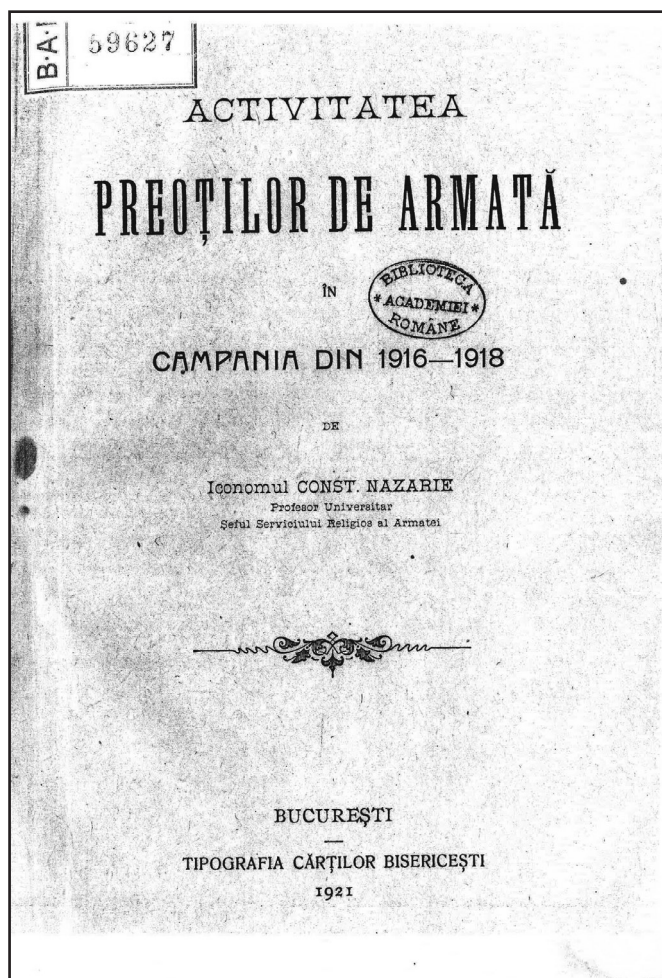
Dacă se are în vedere scopul pe care l-a urmărit Sfântul Sinod prin alegerea mea ca superior al preoților de armată, scop care nu poate fi altul decât îndrumarea lor întru călăuzirea ostașului în cele spirituale și morale, cum și reglementarea și mai cu seamă unificarea și armonizarea activității preoților de armată, atunci rolul conducătorului lor este tot așa de mare în timp de pace, ca și în timp de război.

În adevăr, toate unitățile ce compun Armata au nevoie, în timp de pace, de pregătire și exercitare în direcția specialității lor, pregătire și exercitare, care se face sub conducerea și privegherea șefilor respectivi, specialiști și ei în materie. Aceeași conducere și exercitare este absolut necesară, mai ales pentru preoții de armată, care, până azi *n-au la dispoziție nici o tradiție și nici un regulament de urmat*.

Prin urmare, în această direcție, totul trebuie făcut de la început.

Apoi, rolul preotului de armată în vreme de pace nu se mai poate reduce, ca până acum, numai la săvârșirea câtorva

ierurgii ocazionale, ori la înmormântarea ostașilor adormiți întru Domnul, mai ales acum, când în rândul preoților de garnizoane încep să pătrundă elemente cu înalte studii teologice, și deci, în măsură a răspunde inteligent misiunii lor. *Armata este și trebuie să fie o școală* pentru îndeplinirea datoriei către Patrie și Tron; nicăieri datoria nu-și găsește o sancțiune mai puternică ca în religie, care este izvorul binelui, al virtuții în genere și al datoriei în special și nicăieri soldatul nu va găsi un avânt mai mare către luptă, răbdare și abnegație, *ca în sentimentul religios*, care trebuie cultivat prin activitatea preoțească. Pentru asemenea motive se dă atâta de mare însemnătate preotului în armatele tuturor Statelor.

Dar, în afară de acest mare folos pe care trebuie să-l tragă ostașul din armată, aceasta trebuie să fie nu numai o școală

de vitejie și de îndeplinire de datorie către Patrie și Tron, ci și o *școală de luminare și moralizare*, din care soldatul să se întoarcă la cămin îmbunătățit sufletește și moralmente, ca astfel *ostășia să devină și să fie privată ca o misiune vrednică de invidiat*. O astfel de activitate, cu caracter instructiv și moralizator, nimeni nu o poate desfășura cu mai multă competență și potriveală ca preotul, care, prin chemarea sa este apostol al luminii și moralității. Aici se deschide un câmp nemărginit de activitate pentru preotul de armată, în vreme de pace, și ocazii minunate de îndrumare și cercetare pentru un protopop de armată.

În fine, domnule general, din nefericire, în timpul din urmă a început să se răspândească în țară, și deci și în armată, o *sectă numită adventistă*, ai cărei urmași, între altele, sunt contra jurământului și contra serviciului militar. Împotriva acestei secte trebuie să se ia, pe de o parte, măsuri de a se converti cei rătăciți, iar pe de alta, de a se feri de contaminare ceilalți soldați. Contra acestei secte nu poate lupta decât preotul, și lupta aceasta trebuie organizată, condusă și armonizată de la centru, prin șeful Serviciului Religios.

Față de cele expuse mai sus, propun:

1. Ca însărcinarea subsemnatului ca protopop al preoților de armată să înceapă imediat și să fie cu caracter permanent.

De fapt lucrul se și prezintă astfel, încât Prea Sfinții Chiri-arhi, conform votului Sfântului Sinod, au comunicat deja preoților de armată, ca ei să se adreseze mie pentru orice instrucțiuni și lămuriri, ceea ce au și început să facă.

2. Ca pentru o bună rânduială și din partea mea și a celor care vor veni în contact cu mine, pentru afaceri de serviciu, să fiu recunoscut ca șef al Serviciului Religios al Armatei, dându-se cuvenitele ordine în acest sens.

3. Rog a mi se pune la dispoziție, în vreme de pace, un secretar, cum și cele trebuitoare ținerii unei Cancelarii.

4. Rog a mi se da un tablou cu numele și prenumele tuturor preoților mobilizabili, arătându-se locul unde urmează a servi fiecare pe timp de mobilizare și în vreme de război.

5. Rog a cere Onor. Minister de Război să aprobe pentru vreme de mobilizare, pe lângă subsemnatul, la Marele Cartier General, un *preot ajutor*, pentru efectuarea diferitelor ierurghii, precum și un *cântăreț*, luat dintre studenții în teologie, aflători sub drapel, care va îndeplini și însărcinarea de *secretar*. Preotul se va recomanda de subsemnatul imediat după aprobarea și înțelegerea ce voi lua cu chiri-arhul respectiv, din Eparhia căruia se va alege acest preot. De asemenea, la vreme, voi recomanda și pe *cântăreț*.

6. Rog a se fixa, prin asimilare, situația protoiereului de armată în ierarhia militară.

7. Rog a mi se da însărcinarea să alcătuiesc instrucțiunile după care vor trebui să se conducă preoții de armată, în vreme de pace și în vreme de război. Aceasta o voi face după ce voi cunoaște pe toți clericii armatei și după ce voi lua act și de felurile propunerii ce îmi vor veni de la preoți.

În fine, vă rog a dispune, ca preoții de armată, în activitate și mobilizabili, să fie concentrați pe corpuri de armată, pe câte o zi sau două, spre a li se da de către subsemnatul lămuriri și instrucțiuni cu privire la obligațiile lor religioase în vreme de pace și în timp de mobilizare, precum și la cuprinsul cuvântărilor, ce se vor ține în diferite împrejurări. Cu această ocazie voi putea să îmi dau seama și de starea fizică, intelectuală și ținuta fiecărui preot de armată. Aș dori ca preoții să

se întrunească în ordinea și localitățile următoare: Iași, Galați, Constanța, București și Craiova”.

La acest referat mi se răspunde abia la 6 iulie 1915, răspuns prin care mi se aduce la cunoștință că nu pot funcționa ca protoiereu decât în vreme de război, că nu mi se da secretar, că pe vreme de război mi se va da un preot ajutor și un secretar, că pot lucra instrucțiuni asupra modului cum trebuie să se conducă preoții, însă numai pentru starea de război, că preoții se vor concentra mai târziu, că sunt asimilat cu consilierii juridici și, în fine, că tabloul cu preoții mobilizabili se va trimite de îndată ce va fi completat.

Eu n-am așteptat răspuns la referatul meu în chestiune și m-am apucat imediat de lucru și *am alcătuit instrucțiuni necesare preoților de armată*. Aceste instrucțiuni, pe lângă osebit referat, au fost înaintate Sfântului Sinod, care le-a aprobat aproape nemodificate și s-au publicat împreună cu referatul Comisiei respective în revista „Biserica Ortodoxă Română” după luna noiembrie 1915. Marele Stat Major schimbă forma instrucțiunilor, și de unde erau alcătuite în articole, lucru foarte lesnicios pentru consultare și aplicare, au fost transformate pe capitole. Noroc că cei care le-au transformat n-au mai putut adăuga aproape nimic la ele, întrucât tot ce se putea prevedea, prevăzusem eu până la cele mai mici detalii.

Ca dovadă că instrucțiunile alcătuite de mine erau absolut complete, lucrul acesta se poate vedea din faptul că în timpul războiului, cu toată varietatea de situații, n-am ieșit o singură dată din litera și spiritul lor și n-am avut vreun caz care să nu fie prevăzut în ele. Aceste instrucțiuni, aprobate de Ministerul de Război, contrasemnate și de mine, au fost publicare de Marele Stat Major în octombrie 1915. Din nefericire au fost prea puțin cunoscute în Armată și deseori a trebuit să atrag atenția comandanților asupra lor și să le trimit eu din stocul ce luasem din București.

La Ministerul de Război (Direcția Controlului) nu s-a știut despre ele decât prin octombrie 1916, când le-am prezentat eu și când s-a și dat ordin pentru plata preoților, potrivit dispozițiilor cuprinse în ele.

Totodată cu alcătuirea instrucțiunilor *am alcătuit și zece cuvântări*, menite a da preoților un model de felul cum trebuie să vorbească trupei în diferite ocazii și situații de război. Aceste cuvântări, aprobate de Sfântul Sinod, au fost imprimate pe socoteala mea. Adaug că Armata nu mi-a dat nici un concurs la desfacerea lor, deci ele erau de un folos real și ofițerilor.

Aceste cuvântări au următoarele subiecte:

- 1 – Ce înseamnă a fi soldat?
- 2 – Drapelul.
- 3 – De ce trebuie să ascultăm de superiori?
- 4 – La ce folosește omului și ostașului ajutorul lui Dumnezeu?
- 5 – Trezvia și militarul.
- 6 – Vorbire la declararea de război.
- 7 – Vorbire înainte de a începe lupta.
- 8 – Vorbire la câștigare de victorie.
- 9 – Vorbire de încurajare în caz de pierdere de luptă.
- 10 – Vorbire la înmormântarea unui ostaș în vreme de război.

Între acestea, preoții începură a primi ordine de mobilizare și doreau, firește, să ia contact cu mine spre a se consfătuși asupra viitoarei lor activități. Asediat din toate

părțile, mă văd nevoit să fac Marelui Stat Major, în octombrie 1915, un nou referat, în cuprinderea următoare:

„Domnule general,

Deși după hotărârea Inor. Minister de Război, eu nu sunt protoiereu al preoților de armată decât în caz de mobilizare, totuși sunt asediat și nevoit să țin corespondență particulară cu aproape toți preoții mobilizabili, care îmi cer diferite lămuriri; ba zilele acestea am fost chemat și la o consfătuire, unde preoții din Eparhia Ungaro-Valahiei și-au arătat păsurile lor. Față de acestea îmi permit a vă ruga să hotărâți și să dispuneți cele de cuviință asupra următoarelor chestiuni:

a) Unii preoți mobilizabili nici până astăzi nu știu de unde au a lua obiectele sacre și Sf. Antimis, în caz de mobilizare; deci urmează a se scrie Chiriarhilor ca să ia măsuri în consecință, precum și preoților mobilizabili ca să se adreseze lor în scopul mai sus arătat.

b) O parte din preoții mobilizabili n-au și nu cunosc instrucțiile preoților de armată și deci, urmează să li se dea.

c) Instrucțiile cer preoților mobilizabili să aibă pălărie, manta și geantă, dar până acum nu s-a dat modelul după care să se confecționeze zisele obiecte; prin urmare trebuie să se dea convenitele modele. Dacă zisele efecte s-ar confecționa în atelierele armatei, bineînțeles în contul preoților mobilizabili, ar fi și mai bine. De asemenea, ar trebui să se dea un model și pentru crucea de purtat la piept. Nu mai puțin este nevoie a se indica și dimensiunile crucii de pe mâneca mantalei.

d) Unii preoți nici până azi nu au primit certificatele necesare spre a face convenitele declarații în ce privește salariul, în caz de mobilizare; deci și aici urmează a se dispune în consecință.

e) Unii preoți au primit prima de echipare, iar alții nu și cei care nu au primit-o sunt nedumeriți în această privință și așteaptă un cuvânt de lămurire.

f) În ultimul timp s-a făcut o însemnată mișcare printre preoții mobilizabili, unii înlocuindu-se cu alții; printre înlocuiți sunt unii, care au primit prima de echipare și acum se naște întrebarea: Preoții înlocuiți vor restitui sau nu prima de echipare și cui? Apoi: preoții numiți din nou, vor primi prima de echipare și de unde? Și la asemenea chestiuni, preoții mobilizabili așteaptă cuvânt de lămurire”.

La acest referat mi se răspunde după cinci luni cu adresa nr. 5340 din 14 martie 1916, prin care se refuză prima de echipare, deși ea se dădu-se ofițerilor de rezervă și asimilaților.

La această adresă am ripostat cu următorul referat din 21 martie 1916:

„Către Marele Stat Major:

Ca urmare la adresa dumneavoastră nr. 5340 din 14 martie 1916, cu onoare revin și din nou vă rog a fixa culoarea și forma mantalei, pălăriei și genții cerute de Regulamentul preoților mobilizabili.

Această cerere o întemeiez: a) pe faptul că, confecționarea ziselor obiecte în momentul mobilizării este imposibilă ca preț și mai ales ca timp; b) pe faptul, că unii comandanți de trupă, cu drept cuvânt, au cerut și desigur vor cere, pentru interese de exerciții și pregătire, ca preoții mobilizabili să se prezinte la asemenea exerciții, echipați, ca în caz de mobilizare și război, ceea ce nu pot face atât timp cât nu vor avea stabilită uniforma convenită. A face preotul un marș în haina obișnuită, este a-l pune la cheltuieli mari.

De asemenea, vă rog a fixa dimensiunile și forma crucii trebuitoare preoților mobilizabili, căci ei nu au toți rangul de stavrofori și chiar de ar avea, crucea de stavrofor este una și nu deosebește un preot stavrofor de altul, pe crucea preotului mobilizabil trebuie să-l deosebească de toți preoții nemobilizabili.

În fine, repet și rog a se aproba cererea de a se da preoților mobilizabili prima de echipare, acum, iar nu în momentul decretării mobilizării și aceasta: a) pe motivul că prima de echipare s-a acordat deja la o mare parte dintre preoții mobilizabili; b) pe motivul că această primă s-a dat nu numai ofițerilor activi și de rezervă, dar și asimilaților și preoții intrând în această categorie, urmează să li se dea și lor prima de echipare.

În acest din urmă caz și pentru ca Onor. Minister de Război să nu plătească prima de echipare la mai multe persoane, este absolută nevoie să se scrie Prea Sfinților Chiriarhi, arătându-se că preoții o dată recomandați și aprobați la o unitate sau alta a armatei, ca mobilizabili, sunt și rămân în asemenea calitate pentru totdeauna, bineînțeles, afară de cazurile de forță majoră.

Cu chipul acesta, tabloul preoților mobilizabili nu va mai suferi schimbări, ca în prezent.

La acest referat mi se răspunde la 29 martie 1916, și nu se aprobă decât ca eu să fixez dimensiunile crucii.

Evenimentele precipitându-se, preoții cerând o consfătuire cu mine, iar cei de la Minister și Marele Stat Major, cu toate repetatele mele stăruințe verbale făcute aproape zilnic și cu multe dificultăți, căci nu puteam pătrunde la locurile în drept, decât cu mare greutate, am profitat de faptul că Sfântul Sinod se deschisese și la 22 mai 1916 i-am adresat următorul referat:

„Înalt Prea Sfințite Stăpâne,

Prin votul Sfântului Sinod fiind desemnat ca protoiereu al preoților de armată pe lângă Marele Cartier General, numai în vreme de mobilizare și de război, după interpretarea celor în drept, mă văd pus, în timp de pace, în *delicata situație de a nu cunoaște pe preoții de armată și de a nu mă cunoaște nici ei și deci de a nu putea avea cu dânsii nici un contact și nici un schimb de vederi.*

Răspunderea mea față de Sfântul Sinod și de țară fiind mare, în împrejurările grele de azi, am ținut ca Sfântul Sinod să cunoască cele de mai sus, ca nu cumva surprinși fiind de evenimente neașteptate, preoțimea de armată să nu fie pregătită suficient și eu să am vreo greutate pe cuget”.

Tot cu această ocazie am mai adresat Sfântului Sinod și referatul următor:

„*Chestiunea cărților speciale de ritual pentru preoții de armată nu s-a ridicat până acum, deși este la ordinea zilei.* Prin instrucțiunile preoților de armată s-a prevăzut ce anume cărți să aibă cu sine fiecare preot mobilizabil; numărul lor însă este destul de mare și deci și greu de purtat; față de aceasta cred că ar fi bine să se adune într-un *mânelnic* toate acele rânduielei bisericești pe care urmează să le efectueze preotul de armată.

De asemenea, cred că ar fi bine să se reimprime vechile Minee, în care, slujbele în cinstea sfinților nu sunt rânduite după zilele lunilor, ci, în ele se pune numai serviciul în cinstea unui ierarh, mucenic, cuvios, apostol, evanghelist etc., și acest serviciu, schimbându-se numele, servește pe toți sfinții din aceeași categorie.

Cu chipul acesta, în loc de a avea 12 Minee vom avea numai unul, care va fi și mic și ușor de purtat, atât în vreme de pace cât și de mobilizare și de război”.

În urma intervenției mele de mai sus, Sfântul Sinod, cu ordinul nr. 2216 din 2 iunie 1916, îmi comunică, că *s-a hotărât chemarea preoților mobilizabili la reședințele eparhiale*.

Am comunicat lucrul acesta și Marelui Stat Major și C.F.R., ca preoții să poată călători gratuit, ceea ce s-a aprobat.

Întrunirile au avut loc în toate eparhiile, afară de cea a Dunării de Jos, unde nu s-au mai putut ține, căci ziua de 16 august 1916, fixată pentru consfătuire, era tardivă, la 15 august 1916 începându-se războiul.

La aceste consfătuiri s-au dat preoților îndrumări detaliate asupra tuturor chestiunilor nelămurite și s-au luat hotărâri asupra situației lor în armată, asupra citirii hărților de război, primei de echipare, pensionarea preoților în caz de moarte și infirmitate, proibirisirea în duhovnici a celor ce nu erau duhovnici, a lădiței necesare păstrării obiectelor sfinte, alegerii cântărețului, certificatului de plată familiei, procurării

îmbrăcămintei și genții indispensabile, asupra înlocuitorilor preoților mobilizabili, a cărților de rugăciuni și de lectură și a altor multe chestii referitoare la săvârșirea celor ale cultului, în vreme de război și în fine s-a emis ideea că, preoții să fie concentrați pe câte 30 zile, la unitățile respective, spre a se pune în contact cu trupa, ofițerii și comandanții, lucru ce nu s-a mai putut face. Despre rezultatul consfătuirii am referat și Marelui Stat Major, cerând și cuvenita indemnizare pentru deplasarea preoților, lucru ce s-a aprobat.

Din cele expuse se vede, că am avut toată bunăvoința ca preoții să fie bine pregătiți pentru greaua lor chemare, dar că am întâmpinat dificultăți. Adunarea preoților pe eparhii și consfătuirile avute cu ei au fost de cel mai mare folos și au contribuit măcar în parte la pregătirea lor.

Pentru viitor va trebui ca *fiecare unitate de armată să-și aibă un preot, fie măcar cu titlul de preot de rezervă*, care să fie chemat și să ia parte la toate manevrele și momentele mai însemnate ale unității, ca astfel preotul să se aclimatizeze cu mediul militar chiar din vreme de pace.

NOTE

- 1 Iconomul Const. Nazarie, profesor universitar; șeful Serviciului Religios al Armatei, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1921, pp. 5-11.